

Nr 30

Utlåtande i anledning av motioner om utjämning mellan församlingarna av kostnaderna för byggande och underhåll av kyrka.

Tredje lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 148 i första kammaren av herr *Pettersson, Harald, m. fl.* och nr 181 i andra kammaren av herr *Larsson i Julita m. fl.*

Motionärerna påpekar, med framläggande av visst siffermaterial rörande utdebitering i skilda församlingar, att det föreligger stor ojämnhet i skattebelastningen församlingarna emellan. Detta har enligt motionärerna närmast sin grund i den varje församling åvilande skyldigheten att bygga och underhålla kyrka. Kostnaderna för fullgörandet av denna skyldighet finner motionärerna i stor utsträckning synnerligen betungande, särskilt för avfolkade landsbygdsförsamlingar med ringa invånarantal. En utjämning synes därför motionärerna rimlig. Det framhålles vidare i motionerna, att inom vårt land finnes många kyrkobyggnader av så stort historiskt intresse eller utgörande byggnadsminnesmärken av sådan art att det framstår som ett allmänt intresse att de bevaras för framtiden. De tillskott församlingarna kan erhålla genom rikskollekt och övriga kollektmedel eller andra frivilliga insatser betecknar motionärerna som alltför obetydliga för att vara till fyllest. Den skatteutjämning som sker med bidrag över statsbudgeten anser motionärerna likaledes otillräcklig och såsom form för den önskade kostnadsutjämningen olämplig. Motionärerna föreslår i första hand en utjämning via kyrkofonden i likhet med den som sker i fråga om prästlöne- och kyrkomusikerlönekostnader. Därest avgörande hinder skulle visa sig föreligga för genomförande av detta förslag anser motionärerna andra möjligheter att uppnå samma kostnadsutjämnande effekt böra övervägas. I motionerna hemställes »att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning huruvida och på vilket sätt en utjämning av kostnaderna för territoriell församling åvilande skyldighet rörande byggande och underhåll av kyrka kan åstadkommas samt att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga de förslag vartill utredningen må föranleda».

Beträffande de närmare skälen till stöd för motionärernas yrkande hänvisar utskottet till motionerna.

Över motionerna har i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver utlåtanden inhämtats från kammarkollegiet, byggnadsstyrelsen, statskon-

toret, riksantikvarieämbetet, domkapiteln i Uppsala, Skara, Lund och Visby samt 1958 års skatteutjämningskommitté. På begäran av utskottet har yttranden därjämte avgivits av Svenska landskommunernas förbund och Svenska pastoratens riksförbund.

Utskottet har den 21—23 maj 1960 företagit en studieresa till Gotland och därvid besett femton av de nittiotvå medeltida församlingskyrkorna i Visby stift, nämligen kyrkorna i Stenkyrka, Hall, Lärbro, Hejnum, Tofta, Sundre, Öja, Grötlingbo, Levide, Lye, Garde, Lau, Gammelgarn, Gothem och Källunge. Kyrkorna i Hejnum och Lau stod vid utskottets besök under restaurering, beträffande Garde kyrka var restaurering planerad och förestående, medan de besedda kyrkorna i övrigt — med undantag för kyrkan i Sundre — restaurerats under senare år. Informationer av vikt för bedömning av den genom motionerna väckta frågan lämnades utskottet bl. a. dels av biskopen i stiftet och av landsantikvarien i Gotlands län, dels i samband med varje enskilt besök i allmänhet av vederbörande prästman på orten.

Gällande bestämmelser m. m.

Varje församling åligger — i den mån ej Kungl. Maj:ts medgivande erhållits till sammanbyggnad av kyrka gemensam för flera församlingar inom samma pastorat — att bygga och underhålla egen kyrka. För denna skyldighet svarar kyrkokommunen. I princip skall kostnad för kyrkobyggnaden uttagas av dem som inom församlingen erlägger kommunalutskylder efter samma grund som bidrag till övriga kommunala utgifter (lag 5 juni 1909 angående byggnad och underhåll av kyrka med vad därtill hörer så ock av särskild sockenstuva; KRes å städernas besvär den 16 oktober 1723 § 20 och den 17 februari 1734 § 33). Sättet för kyrkobyggnadsskyldighetens fullgörande är underkastat ingående statskontroll (se kung. den 26 november 1920 med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet).

Församlingskyrkor finnes med få undantag i alla landets omkring 2 250 församlingar. I några församlingar har uppförts en eller flera ytterligare kyrkor så att totala antalet kyrkobyggnader torde uppgå till i runt tal 3 000.

I viss utsträckning har till församlingar, förutom enskilda donationer, utgått bidrag för kyrkobyggen och kyrkorestaureringar. Härom har utskottet i ärendet erfarit bl. a. följande. I några undantagsfall har bidrag av allmänna medel lämnats till församlingkyrkors restaurering. Sålunda har riksantikvarieämbetet erhållit riksdagens bemyndigande att från ämbetets reservationsanslag till »Vård och underhåll av fornlämningar och byggnadsminnesmärken», anslagsposten »Byggnadsminnesmärkens vård och undersökning», anvisa medel till restaurering av kyrkorna i Skånela, Uppland, och Lau, Gotland. Det förstnämnda företaget erhöll på detta sätt statsbidrag med drygt 65 000 kronor, under det att arbetena i Lau

sammanlagt understötts med cirka 175 000 kronor. Till sistnämnda arbete har arbetsmarknadsstyrelsen därjämte beviljat 57 000 kronor att disponeras genom riksantikvarieämbetet. Vidare har genom särskilda riksdagsanslag bidrag utgått för uppgörande av underhålls- och restaureringsförslag till 33 av Gotlands landskyrkor med cirka 43 000 kronor. Slutligen har restaurering av Karesuando kyrka i Lappland utförts såsom beredskapsarbete, varvid statsbidrag beviljats med 95 % av kostnaderna. — Rikskollekt för restaurering av kyrka utgår numera icke med undantag för den rikskollekt som en gång årligen under de senare åren ställts till domkapitlets i Visby förfogande att fördelas på gotländska kyrkor. Sedan år 1942 har sålunda utgått sammanlagt 932 967 kronor, som fördelats på 48 restaureringsföretag i poster om upp till 45 000 kronor. — Den stiftskollekt som kan upptagas för ändamålet blir av relativt blygsam storleksordning i relation till de kostnader det här gäller. Till restaureringsarbetet i Skånela bidrog emellertid stiftskollekt med cirka 10 000 kronor.

En omständighet ägnad att minska skattebetalarnas utgifter för kyrkobyggnadsföretagen framgår av 55 § ekklesiastika boställsordningen. Lagrummet föreskriver, att församling skall vara bibehållen vid förut innehavd rätt att för byggande och underhåll av kyrka taga erforderligt virke ur löneboställes skog, dock under förutsättning att den avverkningsbara virkesmängden lämnar tillgång härtill sedan löneboställets husbehov och pastoratets behov av byggnads- och hägnadsvirke för prästgård blivit tillgodosett.

Möjlighet föreligger till utjämning av ifrågavarande kostnader mellan församlingar som för värden om gemensamma angelägenheter förenas till kyrklig samfällighet (se 1 § andra stycket lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse, lag den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm och lag den 12 juni 1931 angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg).

Bestämmelser som direkt verkar för jämnare skattebelastning församlingarna emellan återfinnes i förordningen den 18 maj 1951 angående bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner. Enligt denna författning äger kommun — varmed bl. a. avses även församling — erhålla bidrag under förutsättning dels att summan av de belopp, som av vederbörande landskommun, municipalsamhälle, församling, skoldistrikt och landsting bestämts till utdebitering för det löpande året, överstiger 11 kronor per skattekrona, dels att antalet skattekronor och skatteören per invånare inom landskommunen vid det löpande årets taxering understiger det s. k. gränsunderlaget, eller i allmänhet 75 % av medelskatteunderlaget per invånare i rikets landskommuner vid föregående års taxering. Bidraget beräknas med hänsyn till det procenttal, varmed föreliggande skattekrontal understiger gränsunderlaget. Då bidragsgivningen således anknutits till antalet skattekronor per invånare medför hög utdebitering icke alltid att bidrag

kan erhållas. Kungl. Maj:t har emellertid befogenhet att vid synnerliga skäl bevilja skattelindringsbidrag, då förutsättningarna för bidrag eljest icke föreligger liksom att tilldela högre bidrag än gällande reglering anvisar. — Enligt vad i förevarande ärende upplysts har av för år 1959 med stöd av angivna författning anvisade 6,4 miljoner kronor 80 400 kronor utgått till skattelindring åt församlingar. För år 1960 är motsvarande siffror 10,3 miljoner resp. 259 000.

Den utjämning över kyrkofonden av pastorats präst- och kyrkomusikerlönekostnad, vartill motionärerna hänvisar, sker enligt 1932 års lag om kyrkofond i dess nu gällande lydelse enligt följande. I första hand skall för gäldande av kostnaderna användas avkastningen av pastoratets präst- och kyrkomusikerlönstillgångar (avkastning av boställen, fonder etc.). Om dessa lämnar så stor avkastning att därå uppkommer överskott sedan pastoratets präst- och kyrkomusikerlönekostnader under året samt de i 55 § ecklesiastik boställsordning angivna virkesbehoven blivit täckta, äger pastoratet behålla hälften av överskottet, medan återstoden skall inlevereras till kyrkofonden (4 §). Åtgår för gäldande av nämnda kostnader högre belopp än som täckes dels av berörda avkastning jämte annan till kostnadernas bestridande särskilt anslagen inkomst och dels därutöver ett belopp motsvarande en uttaxering inom pastoratet av det öretal, dock högst 20 öre för skattekrona, Konungen för året bestämmer, äger pastoratet för vad ytterligare erfordras erhålla tillskott ur kyrkofonden (7 §).

Kyrkofonden bildades i samband med 1910 års prästlönereform och skulle jämlikt 1910 års kyrkofondslag utgöra en regulator vid utjämning pastoraten emellan av deras kostnader för prästernas avlöning. Fondens behållning, som då den upplades år 1914 utgjorde drygt 8 miljoner kronor, uppgår nu till över 80 miljoner kronor (81 291 272 den 30/6 1960). Den största ökningen av behållningen — med 50 miljoner kronor — belöper på tiden före tillkomsten av 1932 års kyrkofondslag. Den nya lagstiftningen, varigenom bl. a. infördes den allmänna kyrkoavgiften, åstadkom en bättre balans än tidigare mellan fondens inkomster och dess utgifter (se 5 och 8 §§). Fondens fortsatta ökning efter år 1932 beror huvudsakligen på tillskott av fondmedel. — Fonden består av *dels* kapitaltillgångar av skiftande härkomst — bland tillskjutna fondmedel märkes de vid kyrkofondens bildande överlämnade Prästerskapets löneregleringsfond och De ecklesiastika boställenas skogsfond å tillhopa drygt 8 miljoner kronor, fonder å sammanlagt drygt 1,7 miljon kronor, som tidigare varit avsedda för biskoparnas avlönande och som överfördes då fonden år 1937 övertog ansvaret för biskoparnas löner, ävensom Prästerskapets änke- och pupillkassa å drygt 30,7 miljoner kronor, överlämnad i samband med omläggningen av prästerskapets familjepensionering år 1942 — *dels ock* medel härrörande från avkastning av kapitaltillgångarna, från av pastoraten inbetalade avgifter och överskottsmedel ävensom från årligen upp-

buren ersättning av statsverket för indraget tionde m. m. — Bland fondens utgifter (se 6 §), som ursprungligen så bestämts att allenast ändamål som ägde direkt samband med prästerskapets avlöning tillgodosågs, upptages numera poster även av annan karaktär; förutom det förhållandet att genom lag den 2 juni 1950, nr 281, i kyrkofondslagen införts bestämmelser om anlåtande av kyrkofonden jämväl i samband med avlöningen av kyrkomusiker märkes särskilt 6 § första stycket sista punkten om anslag till uppförande av vissa prästgårdar samt lagrummets andra stycke punkt 9) om anslag till extra utgifter m. m. (jfr lagar den 27 november 1936, nr 580, och den 10 juni 1949, nr 348, om ändringar i kyrkofondslagen). — Fondens inkomster för budgetåret 1959/60 uppgick till sammanlagt drygt 52,8 miljoner kronor. Härav inbragte den allmänna kyrkoavgiften omkring 41 miljoner. Fondens utgifter för samma tid utgjorde nära 55,8 miljoner kronor, varav tillskott till pastoraten drygt 30,7 miljoner. — Kyrkofonden förvaltas enligt 1 § kyrkofondslagen av statskontoret »utan sammanblandning med andra medel».

1958 års kyrkomöte

I två vid 1958 års kyrkomöte väckta motioner hemställdes, att kyrkomötet i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning med syfte dels att bereda församling bidrag ur kyrkofonden för restaurering av kyrka, dels att i skatteutjämnande syfte lämna bidrag till församling för kostnader för nybyggnad av kyrka. I en vid samma kyrkomöte väckt motion yrkades, att kyrkomötet i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om sådan ändring av lagen om kyrkofond att det bleve möjligt att bevilja anslag ur kyrkofonden för uppförande av kyrka.

Motionerna hänvisades till kyrkomötets andra tillfälliga utskott som däröver avgav ett betänkande, nr 9. Utskottet, som påpekade, att ändringarna i kyrkofondslagen avseende såväl kyrkomusikernas avlöning som möjligheten för Konung och riksdag att bevilja till beloppet ej maximerat anslag för i kyrkofondslagen ej angivet ändamål genomfördes utan kyrkomötets medverkan, underströk starkt angelägenheten av de ändamål, som motionerna avsågo, samt framhöll, att medelsbehovet härför vore av den storlek, att, därest icke vissa mindre församlingar skulle oskäligt betungas, åtgärder i skatteutjämnande syfte vore erforderliga. Emellertid ansåg sig utskottet icke kunna förorda en ändring av kyrkofondslagen, som skulle möjliggöra, att kyrkofondens medel toges i anspråk för mera kostnadskrävande angelägenheter, som ej kunde anses vara i överensstämmelse med de ändamål, för vilka kyrkofonden tillskapats och som kommit till uttryck i den i ordning för kyrkolag stiftade kyrkofondslagen. En dylik utvidgning av de i kyrkofondslagen särskilt angivna ändamål, till vilka kyrkofondsmedel skulle utgå, ansåg utskottet förutsätta en närmare be-

stämning av kyrkofondens rättsliga ställning och ett större inflytande åt kyrkomötet på användningen av kyrkofondens medel. Det föreliggande skatteutjämningsproblemet borde enligt utskottets mening upptagas till utredning av den enligt Kungl. Maj:ts beslut den 20 december 1957 tillsatta skatteutjämningskommittén. Under åberopande av det sålunda anförda hemställde utskottet, att ifrågavarande motioner icke måtte föranleda någon kyrkomötets åtgärd. Efter överläggning beslöt kyrkomötet, med avslag å utskottets hemställan, att motionerna skulle hänvisas till den utredningsnämnd mötet ägde tillsätta.

Utredningsnämnden avgav den 25 september 1959 ett betänkande, nr 2, däri nämnden i likhet med andra tillfälliga utskottet betonar angelägenheten av de ändamål, som skulle tillgodoses vid ett bifall till motionerna. Utredningsnämnden anför vidare bl. a.:

Det vid tiden för tillkomsten av 1910 års kyrkofondslag sedan länge väsentliga problemet var att skapa bättre lönevillkor för prästerna. Det instrument man då hade för detta ändamål — den år 1868 tillskapade prästlöneregleringsfonden — ansågs ej vara tillräckligt. Framför allt i avsikt att stärka prästlöneregleringsfonden sammanslogs därför genom 1910 års lag om kyrkofond nämnda fond med de ecklesiastika bostälernas skogsfond till kyrkofonden. Under utredningsnämndens överläggningar i nu förevarande fråga har särskilt uppmärksammats den del av kyrkofonden, som sålunda utgöres av den tidigare s. k. ecklesiastika bostälernas skogsfond. De undersökningar, som nämnden därvid låtit företaga rörande denna fonds uppkomst och natur, har fört nämnden in på tanken, att man här kunde finna visst skäl för anslag ur kyrkofonden för nu ifrågavarande ändamål. I så fall skulle anslaget kunna tänkas utgå med belopp motsvarande avkastningen av skogsfondens kapital — vid tiden för uppgåendet i kyrkofonden utgörande 1 232 209:35 kronor — om detta fortfarande existerat såsom för sig avskilt. Ett dylikt belopp skulle förvisso te sig otillräckligt, även om man räknar med att ovannämnda skogsfondskapital sedan 1914 fått växa med ränta på ränta. — Mycket betydande belopp skulle erfordras för att samtliga de i motionerna framförda önskemålen skulle kunna hell tillgodoses. Endast en tämligen omfattande utredning, som utredningsnämnden icke haft tillfälle verkställa, skulle mera bestämt kunna visa, hur stora belopp som behövas. Nämnden inskränker sig till att konstatera, att motionerna avse bidrag ur kyrkofonden till både restaurering och nybyggnad av kyrka samt anslag till uppförande av småkyrkor. — Onekligen kunna vissa skäl anföras till förmån för det av motionärerna ifrågasatta anslaget ur kyrkofonden, nämligen, förutom vad som redan nämnts i samband med de ecklesiastika bostälernas skogsfond, även de avvikelser från gällande principer för kyrkofondens användning, som sedan relativt lång tid gång efter annan skett. Fonden har sålunda kommit att tagas i anspråk för skilda — med prästlöner ej sammanhängande — ändamål i så pass stor utsträckning, att man numera kan tala om en viss uppluckring av den grundläggande principen för kyrkofondens användning. Den största avvikelserna gjordes år 1950, då bestämmelser rörande avlöning av kyrkomusiker tillkommo. Tid efter annan ha medgivits åtskilliga — visserligen mindre — anslag ur kyrkofonden för andra divergerande ändamål. Mot sågda bakgrund torde det vara förstaeligt, att motionärerna utgå från

den uppfattningen, att kyrkofonden är ett organ med utjämnande funktioner på det kyrkligt ekonomiska området över huvud. Samtidigt måste dock utredningsnämnden framhålla, att ett förverkligande av motionärernas förslag är förenat med avsevärda svårigheter. — Det kan först och främst rent principiellt ifrågasättas, huruvida nu utan vidare bör förordas en sådan ändring av kyrkofondslagen, att kyrkofondens medel kunde tagas i anspråk för sådana mera kostnadskrävande angelägenheter, som ej kunna anses överensstämma med det ändamål — utjämnande och förbättrande av prästernas löner — för vilket kyrkofonden tillskapats. Kyrkofonden torde i övrigt för närvarande icke ens helt tillgodose alla de krav, som med skäl kunna ställas på den i egenskap av prästlönebidragsfond (jämför behandlingen av frågorna om avlöning till exempelvis studentpräster, diakonpräster och präster anställda i kyrkans centrala organ). — Utredningsnämnden vill vidare såsom en praktisk svårighet vid genomförande av motionärernas önskemål peka på frågan om avvägningen av medlens fördelning. Såsom exempel på dylika avvägningfrågor må anföras konkurrens mellan församlingar av olika struktur och karaktär i övrigt, såsom en ödebygdsförsamling i Norrland, en församling på Gotland, en skärgårdsförsamling eller en storstadsförsamling. — Nämnade förhållanden ha gett utredningsnämnden anledning att överväga, om icke — såsom utskottet ansett — kyrkofondens ställning borde bli föremål för utredning. En dylik utredning skulle närmast ha till syfte, bland annat, att klarlägga, vad kyrkofonden rätteligen skall användas till. Nämnden har funnit sig böra förorda en dylik utredning. — Vad slutligen angår det i motion nr 16 framförda önskemålet, att Kungl. Maj:t ville låta utreda möjligheterna att i skatteutjämnande syfte lämna bidrag till församling för kostnader för nybyggnad av kyrka, torde, såsom utskottet föreslagit, vara lämpligt, att den enligt Kungl. Maj:ts beslut den 20 december 1957 tillsatta skatteutjämningskommittén finge tillfälle ta del av frågan. Enklast synes vara, att i samband med den ovan förordade utredningen om kyrkofonden samråd sker med skatteutjämningskommittén.

Utredningsnämndens betänkande utmynnar i ett förslag dels att kyrkomötet i anledning av de berörda motionerna ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillsättande av en kommitté med huvudsaklig uppgift att utreda frågan om kyrkofondens framtida användning, dels att motionerna i övrigt icke måtte föranleda någon kyrkomötets åtgärd.

Yttrandena

Kammarkollegiet och *statskontoret* finner särskild utredning rörande den genom motionerna väckta frågan icke påkallad med hänsyn till dels den utredning om kommunal skatteutjämning som nu pågår inom 1958 års skatteutjämningskommitté och dels den särskilda behandling frågan ägnas genom tidigare berörda beslut av 1958 års kyrkomöte. *Övriga remissinstanser*, som samtliga finner förevarande problem angeläget, ställer sig i huvudsak positiva till förslaget om utredning.

Byggnadsstyrelsen, som tillstyrker utredning, ställer sig tveksam till frågan huruvida utredningen skall gälla utjämning av kostnaderna även

för nybyggnad av kyrka och anser att därest utjämningen skall ske genom fondmedel dessa bör reserveras för underhåll av befintliga kyrkor, då syftet annars lätt skulle kunna motverkas. Jämväl *riksantikvarieämbetet* framhåller vid sitt tillstyrkande av motionärernas förslag, att en utjämning i främsta rummet bör avse kostnaderna för underhåll och restaurering av redan befintliga kyrkor.

Domkapitlet i Visby anser att en utredning i ämnet bör vara allsidig så till vida att jämväl frågan om utjämning mellan församlingarna av kostnader för uppvärmning av kyrkan, avlöning av kyrkvaktmästare och vård av kyrkogård bör komma i beaktande.

Vikten av att de enskilda församlingarnas ansvars känsla och initiativkraft icke utsättes för risk att försvagas genom möjlighet till bidrag utifrån betonas av *riksantikvarieämbetet* och av *domkapitlet i Visby*.

Bildande av kyrkliga samfälligheter torde, enligt vad som framhålls av *domkapitlet i Lund och Visby* icke lösa frågan. Domkapitlet i Lund framhåller härvid, att samfälligheterna i allmänhet skulle komma att omfatta flera små församlingar och ha att bestrida kostnaderna för lika många kyrkor som antalet församlingar ingående i samfälligheten.

Frågan om anlåtande av kyrkofonden för den ifrågasatta kostnadsutjämningen avvisas bestämt av *domkapitlet i Uppsala*, som därvid hänvisar till vad andra tillfälliga utskottet anfört i sitt betänkande nr 9 vid 1958 års kyrkomöte. *Pastoratsförbundet* anmäler betänkligheter mot att de i kyrkofondslagen särskilt angivna ändamål, till vilka kyrkofondsmedel skall utgå, utvidgas till sådana angelägenheter, som icke avsetts vid kyrkofondens tillkomst, och anser, att för en sådan utvidgning en närmare bestämning av kyrkofondens rättsliga ställning och av kyrkomötets inflytande på användningen av kyrkofondens medel erfordras. *Landskommunernas förbund* förmenar, att förslaget om en utjämning via kyrkofonden måste möta stora svårigheter att realisera utan att inkräkta på församlingarnas hittillsvarande handlingsfrihet, men motsätter sig icke den begärda utredningen, dock med framhållande av att en möjlig lösning på problemet vore om församlingar, som ställes inför kostnadskrävande kyrkorestaureringar, i vidgad omfattning kunde erhålla statsbidrag eller i större utsträckning än nu komma i åtnjutande av rikskollekter. *1958 års skatteutjämningskommitté* förklarar sig kunna tillstyrka en utjämning av förevarande kostnader över kyrkofonden men säger sig därmed icke ha tagit ställning till frågan om kyrkofondens medel kan tagas i anspråk för ifrågasatt ändamål. *Domkapitlet i Skara* hänvisar till vad den av 1958 års kyrkomöte tillsatta utredningsnämnden anfört i sitt den 25 september 1959 dagtecknade betänkande nr 2 och tillstyrker motionärernas yrkande. *Domkapitlet i Lund* slutligen finner en utjämning olika församlingar emellan av kostnaderna för byggande och underhåll av kyrka tilltalande. Domkapitlet, som konstaterar, att sättet för denna kostnadsutjämnings verk-

ställande bjuder på vissa svårigheter, anser den närmast till hands liggande lösningen vara en utjämning över kyrkofonden — utjämningen skulle då bli fullständig för kostnaden för präst- och kyrkomusikerlönerna samt för gudstjänstrummet. I yttrandet påpekas, att ett steg i denna riktning redan tagits genom föreskriften i 55 § ecklesiastika boställsordningen, i det att värdet av det virke en församling jämlikt nämnda stadgande uttager för byggande och underhåll av kyrka minskar storleken av normaluppskattningen och sålunda kan öka kyrkofondsbidraget till bestridandet av präst- och kyrkomusikerlönerna i pastoratet. På detta sätt, framhålles det, belastas kyrkofonden redan nu av vissa kostnader för byggande och underhåll av kyrka. Domkapitlet tillstyrker, att den begärda utredningen kommer till stånd och anser, att vid utredningen bör tagas under omprövning frågan om slopande av den i 5 § kyrkofondslagen angivna maximeringen av den allmänna kyrkoavgiften eller 20 öre per skattekrone.

Betydelsen av att därest bidrag skall utgå en central överblick vinnes över de olika restaureringsföretagens angelägenhetsgrad ur skilda synpunkter framhålles av riksantikvarieämbetet, som i sammanhanget erinrar, att frågan om ett överförande av byggnadsstyrelsens kulturhistoriska byrå till riksantikvarieämbetet aktualiserats bl. a. genom ett förslag, vilket framlagts i statens byggnadsbesparingsutrednings betänkande 2 (SOU 1957: 47). Vid genomförande av detta förslag skulle enligt ämbetet en önskvärd koncentration i handläggningen av frågor rörande kyrkorestaureringar kunna åstadkommas. Ämbetet anför vidare, att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i årets statsverksproposition förklarat sig ha för avsikt att inom en nära framtid till prövning upptaga frågan om en översyn av riksantikvarieämbetets och statens historiska museums verksamhet och organisation, samt att det enligt ämbetets mening icke synes osannolikt, att den av motionärerna väckta frågan skulle kunna beaktas även i samband med denna utredning.

Av bl. a. *pastoratsförbundet* framhålles, att vid genomförande av en skatteutjämning hänsyn bör tagas till respektive kommuners totala utdebitering per skattekrone. *Skatteutjämningskommittén*, vars uppdrag omfattar det totala kommunala inkomstkattetrycket och vars utredning enligt direktiven bör vara slutförd i sådan tid att i vart fall 1964 års riksdag kan taga ställning till frågan om en fortsatt avveckling efter år 1965 av skatteersättningen i anledning av ortsavdragsreformen och därmed förbundna åtgärder i skatteutjämnande riktning, hävdar, att ehuru en utredning beträffande det av motionärerna avsedda begränsade området, kyrkobyggnadskostnaderna, synes kunna vidtagas fristående från kommitténs uppdrag det knappast kan anses ändamålsenligt för ett rationellt lösande av frågan om skatteutjämning att till behandling, skild från övriga områden, upptaga endast en del av hela utredningskomplexet. Kommittén finner det ur utredningssynpunkt mindre tillfredsställande att icke kunna

överblicka och disponera samtliga omständigheter, som övar inflytande på utdebiteringen, och uttalar, att det kan tänkas, att kommittén för sitt slutliga ställningstagande finner en undersökning i den riktning, motionärerna åsyftat, erforderlig.

Utskottet

Syftet med motionerna sådant det framgår av motionärernas yrkande är en utjämning av kostnaderna för territoriell församling åvilande skyldighet rörande byggande och underhåll av kyrka. Härigenom vill motionärerna vinna likformighet i den kyrkokommunala utdebiteringen. Vidare synes motionärerna anse, att genom en dylik utjämning den ekonomiska bördan för underhållet av sådan kulturhistoriskt betydelsefull kyrkobyggnad, vars bevarande måste vara av allmänt intresse, följdriktigt skulle komma att avlastas från den enskilda församlingen. Sistnämnda synpunkt äger uppenbarligen sin riktighet allenast i den mån kyrkobyggnader av denna art nu ekonomiskt belastar enskilda församlingsmedlemmar i högre grad än kyrkobyggnader, vilkas underhåll icke kan omfattas av ett motsvarande allmänt intresse.

För bedömande av skatteutjämningsfrågan har utskottet haft tillgång till ett rikhaltigt statistiskt material. Förutom vad som upptagits i motionerna har motionärerna framlagt resultatet av en undersökning rörande 40 församlingar, vilkas kyrkor under senare år restaurerats. Vidare har av skatteutjämningskommittén till utskottet ingivits en tabell över beviljade skattelindringsbidrags betydelse för kommuners och församlingars utdebitering åren 1952—1959. Utskottet har slutligen under besöket på Gotland erhållit informationer till belysande av denna fråga.

Det föreliggande materialet ger klart belägg för motionärernas påstående, att utdebiteringen för kyrkliga ändamål i vissa, företrädesvis smärre församlingar är oproportionerligt hög. I så gott som samtliga remissyttranden har också vitsordats, att i motionerna berörts ett problem, vars lösning är i hög grad angelägen. Behovet av åtgärder kan emellertid enligt utskottets mening icke rätt bedömas utan kännedom om det totala skatetrycket i de kommuner, där vederbörande församlingar är belägna. Frågan om kommunal skatteutjämning är som förut nämnts föremål för utredning genom skatteutjämningskommittén. Med hänvisning till vad denna kommitté anfört i dess tidigare refererade yttrande — varav torde kunna slutas att frågan om eventuell utjämning via kyrkofonden av förevarande kostnader icke av kommittén lämnas obeaktad — finner sig utskottet icke böra förorda, att frågan om utjämning av församlingarnas kostnader för byggande och underhåll av kyrka nu göres till föremål för särskild utredning i annan ordning.

Det syfte motionärerna i övrigt velat främja, nämligen en allmännare

fördelning av kostnaderna för kulturhistoriskt betydelsefulla kyrkobyggnader, är av annan karaktär och torde, som inledningsvis antytts, icke på ett adekvat sätt tillgodoses genom åtgärder för skatteutjämning mellan församlingarna. Emellertid synes det utskottet naturligt att en undersökning i denna fråga föregår ett slutligt ställningstagande i skatteutjämningsfrågan. Utskottet, som anser att skatteutjämningskommittén bör överväga att inom kommittén företaga eller i annan form låta verkställa en sådan undersökning, vill i ämnet för egen del anföra följande.

Problemet om fördelning av det ekonomiska ansvaret för underhåll av kulturhistoriskt märklig byggnad hänför sig icke endast till kyrkorna. För vissa andra slag av byggnadsminnesmärken har genom proposition nr 161 till årets riksdag föreslagits bestämmelser innefattande skydd ur kulturhistorisk synpunkt jämförligt med det som redan gäller beträffande bl.a. kyrkorna. I propositionen har på grundval av förslag från byggnadsminnesutredningen diskuterats olika möjligheter att bereda ägare gottgörelse för kostnad till vård och underhåll av sådant byggnadsminne som avses med förslaget. Utskottets behandling av propositionen förestår. Frågan måste emellertid såvitt avser kyrkorna betecknas som särskilt svårlost med hänsyn till bl. a. dels att antalet kyrkor av stort kulturhistoriskt värde i vårt land är betydande, dels att kostnaderna för underhåll av sådana byggnader är förhållandevis mycket stora.

I och för sig måste det anses rimligt, att kostnaderna för sådana byggnader, vilkas bevarande kan sägas vara ett riksintresse, till en del bäras av det allmänna. Av den tidigare redogörelsen framgår, att allmänna bidrag i viss utsträckning redan utgått till restaurering av kyrkor. Utskottet anser önskvärt, att denna väg fortsättningsvis anlitas i största möjliga utsträckning. Från ett par håll har i remissyttrandena uttalats farhågor för att genom en ökad bidragsgivning de enskilda församlingarnas ansvarskänsla och initiativkraft skulle löpa risk att försvagas. Utskottet fick vid sitt besök på Gotland rikliga tillfällen att erfarra det synnerliga intresse med vilket församlingsborna omfattade sina kyrkobyggnader och den stora offervilja de därvid ådagalade. I yttrandet från domkapitlet i Lund har jämväl särskilt framhållits den påfallande stora frikostigheten från församlingsmedlemmarna inom stiftet då det gällt vården av kyrkor och kyrkogårdar. En sådan inställning är uppenbarligen värd att på allt sätt bevaras. Tillskott från det allmänna torde emellertid icke kunna lämnas annat än som en påbyggnad på de lokala insatserna och behöver därför enligt utskottets mening icke vara ägnade att verka i den riktning som befarats.

Därest kyrkofonden kan och bör anlitas för vård av kulturhistoriskt särskilt värdefulla kyrkor — en fråga vartill utskottet anser sig icke nu böra taga ställning — torde i sådant hänseende den form som kommit till användning för anslag till uppförande av prästgårdar inom Härnösands och Luleå stift ligga närmare till hands än den av motionärerna föreslagna vägen.

Utskottet vill slutligen i sammanhanget framhålla sin positiva inställning till det förslag om överförande av byggnadsstyrelsens kulturhistoriska byrå till riksantikvarieämbetet som framlagts av statens byggnadsbesparingsutredning i dess andra betänkande och som omnämnts av riksantikvarieämbetet i dess yttrande över motionerna.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att förevarande motioner, I: 148 och II: 181, icke måtte föranleda annan riksdagens åtgärd än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att motionerna jämte detta utlåtande överlämnas till 1958 års skatteutjämningskommitté.

Stockholm den 8 november 1960

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Osvald, Lindahl, Georg Carlsson, Kristiansson, Ebbe Ohlsson, Alexanderson och Åke Larsson;

från andra kammaren: herr Johansson i Torp, fru Torbrink, herrar Persson i Tandö, Nyberg, Wachtmeister, Grebäck, fru Lindberg och herr Turesson*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.